

Vai trò của báo chí cách mạng trong đời sống chính trị Việt Nam 1925-1945

Nguyễn Thị Thúy Hằng*

*Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội,
336 Nguyễn Trãi, Thanh Xuân, Hà Nội, Việt Nam*

Nhận ngày 16 tháng 11 năm 2013

Chỉnh sửa ngày 24 tháng 2 năm 2014; Chấp nhận đăng ngày 20 tháng 3 năm 2014

Tóm tắt: Trong giai đoạn 1925-1945, báo chí Việt Nam đã có sự phát triển mạnh mẽ và đa dạng, đặc biệt là dòng báo cách mạng, dòng báo chí gắn liền với cuộc đấu tranh chống chủ nghĩa thực dân và đòi quyền độc lập, tự do cho dân tộc Việt Nam. Đã có nhiều công trình nghiên cứu của các học giả về sự hình thành, phát triển, nội dung cũng như những đóng góp của dòng báo cách mạng, nhưng vẫn chưa có một sự đánh giá cụ thể về vai trò của báo chí cách mạng đối với đời sống chính trị Việt Nam trong giai đoạn này. Với bài viết này, tác giả đã khảo cứu những tờ báo cách mạng tiêu biểu nhất trong giai đoạn 1925-1945, cố gắng để phân biệt báo chí cách mạng và báo chí của Đảng Cộng sản Việt Nam. Bài viết cũng đã phân tích được báo chí cách mạng là vũ khí tư tưởng-lý luận của các tổ chức cách mạng; giáo dục lòng yêu nước và nâng cao nhận thức chính trị của quần chúng, đồng thời phát triển, củng cố và tổ chức các phong trào cách mạng Việt Nam.

Từ khóa: Báo chí cách mạng; đời sống chính trị.

1. Dẫn nhập

Giai đoạn 1925-1945, bên cạnh báo chí cách mạng, dòng báo ngày càng phát triển với sự ra đời của Đảng Cộng sản Việt Nam, thì còn có nhiều khuynh hướng báo chí đa dạng như khuynh hướng Torótxkit, khuynh hướng Dân tộc cách mạng, khuynh hướng Quốc gia cải lương, khuynh hướng Cấp tiến, v.v.. Tại sao trong dòng chảy đa dạng của các khuynh hướng báo chí, *báo chí cách mạng*, dòng báo chủ yếu xuất bản bí mật, bất hợp pháp lại có thể tồn tại, phát triển và đóng vai trò quan

trọng đối với đời sống chính trị Việt Nam 1925-1945? Với nghiên cứu này tác giả muốn làm rõ vai trò của báo chí cách mạng đối với đời sống chính trị Việt Nam giai đoạn này, mối quan hệ giữa báo chí và chính trị trong một giai đoạn lịch sử sôi động, xem xét nó như những bài học kinh nghiệm trong việc xử lý mối quan hệ giữa báo chí và chính trị hiện nay.

2. Phương pháp

Vì từ năm 1925 đến 1945 có hàng trăm tờ báo cách mạng, và có những tờ chỉ ra được một vài số, có những tờ hoàn toàn không còn

*ĐT: 84-979577727

Email:hangkhct@vnu.edu.vn

tìm thấy trong kho lưu trữ, nên trong nghiên cứu này chúng tôi chỉ khảo cứu những tờ báo cách mạng tiêu biểu nhất trong từng thời kỳ, có số lượng phát hành tương đối lớn, có thời gian xuất bản khá lâu và có ảnh hưởng mạnh mẽ đến quần chúng, tác động đến phong trào cách mạng. Cụ thể là các tờ: *Thanh Niên* (1925-1929); *Dân Chúng* (1938-1939); *Việt Nam Độc Lập* (1941-1945); *Tạp chí cộng sản* (1941, 1943); *Cờ Giải Phóng* (1942-1945), *Tin tức*,... đồng thời cũng có nghiên cứu so sánh, khảo cứu báo chí của các khuynh hướng chính trị khác để bước đầu có sự so sánh, đối chiếu. Các phương pháp thống kê, tổng hợp tài liệu, phân tích văn bản, phương pháp so sánh, đối chiếu... đã được sử dụng trong suốt quá trình nghiên cứu.

Các quan điểm khách quan, quan điểm hệ thống, quan điểm phát triển, quan điểm lịch sử-logic và quan điểm so sánh đã được áp dụng vào quá trình nghiên cứu. Dựa trên cơ sở các tư liệu thu thập được, tác giả đã thực hiện các suy đoán, phán đoán một cách *khách quan*, đánh giá cả mặt thành công và hạn chế của báo chí cách mạng trong giai đoạn 1925-1945. Đồng thời, đã đặt báo chí cách mạng vào đúng bối cảnh *thực tiễn* thời kỳ này, phải xuất bản một cách bí mật, bất hợp pháp là chủ yếu để có cái nhìn thỏa đáng. Báo chí cách mạng cũng được nhìn nhận trong một *hệ thống* với các đồng báo khác, trong sự vận động và *phát triển* của bản thân nó và của hoạt động báo chí ở Việt Nam 1925-1945. Báo chí cách mạng cũng được tái hiện trong tính phong phú, đa dạng của *lịch sử*, gắn với *logic* nội tại - sợi chỉ đỏ theo quan điểm của Lênin: Báo chí không chỉ là người tuyên truyền tập thể, cổ động tập thể mà còn là người tổ chức tập thể, đồng thời đặt trong mối quan hệ *so sánh* với một số đồng báo khác.

3. Khái niệm “báo chí cách mạng” và “đời sống chính trị”

Đã có nhiều quan niệm khác nhau của các nhà nghiên cứu, xung quanh khái niệm *báo chí cách mạng*.

Nhà báo Hữu Thọ quan niệm: “Khởi đầu, báo chí cách mạng là tiếng nói của tổ chức tiền thân của Đảng Cộng sản, hoặc là tiếng nói của Đảng, nhưng sau đó phát triển thành các tờ báo của Đảng, của Nhà nước, của Mặt trận, của các tổ chức chính trị-xã hội rồi của tổ chức xã hội-nghề nghiệp dưới sự lãnh đạo của Đảng” [1, tr. 77-78].

Tác giả Nguyễn Thành cho rằng: “Chỉ đến khi cách mạng Việt Nam được soi sáng bằng chủ nghĩa Mác-Lênin thì mới có nhận thức rõ ràng, đầy đủ về báo chí cách mạng là vũ khí cách mạng, và mới xuất hiện nền báo chí cách mạng Việt Nam” [2, 5]. Xét về mặt không gian, báo chí cách mạng Việt Nam chủ yếu được xuất bản ở trong nước, phát hành trong nước, nhưng cũng có những trường hợp, báo chí cách mạng được xuất bản bởi các tổ chức hay trung tâm chỉ đạo đặt ở nước ngoài, phát hành ở nước ngoài và đưa về chỉ đạo hoạt động thực tiễn của cách mạng Việt Nam (như các tờ Thanh Niên, Đồng Thanh, Thân Ái, Tạp chí Bôn sơ vích...). Xét về mặt thời gian, báo chí cách mạng Việt Nam phải được sinh ra bởi một tổ chức cách mạng Việt Nam (vậy nên, những tờ như Le Paria, Việt Nam hồn, Lao Nông, Vô sản... xuất bản ở Pháp, mặc dù đấu tranh cho lợi ích của giai cấp và dân tộc Việt Nam cũng như các dân tộc thuộc địa, không được coi là báo chí cách mạng).

GS.TS. Đỗ Quang Hưng khi nói về báo chí cách mạng Việt Nam đã gọi đó là “Một dòng báo chí đặc biệt trước khi giành được chính quyền”, “mảng báo chí cách mạng” là “di sản văn hóa” nổi bật trước Cách mạng Tháng Tám

của Đảng ta” [3, tr. 112]. Như vậy, từ quan điểm của các nhà nghiên cứu, có thể đi đến kết luận rằng báo chí cách mạng là báo chí của các tổ chức cách mạng, đấu tranh đòi giải phóng dân tộc, giành độc lập dân tộc, tiến lên xây dựng chủ nghĩa xã hội dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam.

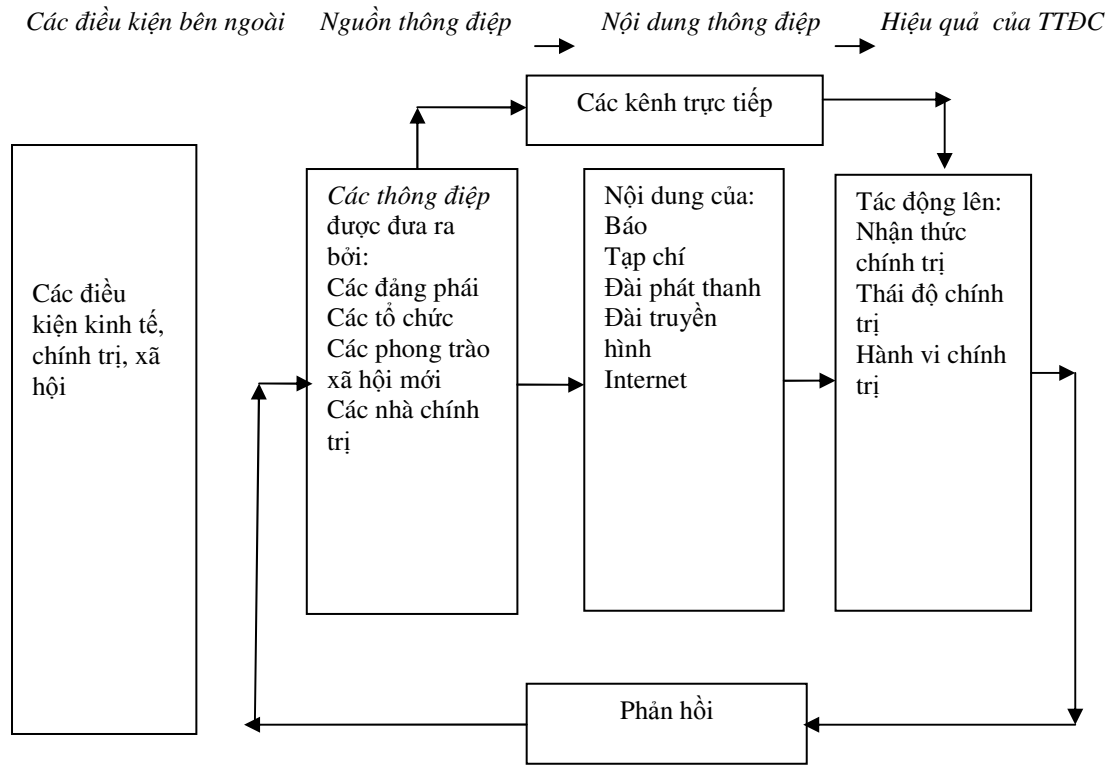
Về bản chất, nghiên cứu báo chí cách mạng luôn phải đề cập đến sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản về lý luận, chính trị, về công tác tuyên truyền, tổ chức. Tuy nhiên, cũng cần phân biệt rõ khái niệm *báo chí cách mạng* và *báo chí của Đảng Cộng sản Việt Nam*. Báo chí của Đảng là báo chí cách mạng, nhưng không phải mọi báo chí cách mạng là báo chí của Đảng. Hai loại hình này có những ranh giới nhất định, mặc dù báo chí cách mạng là đề hướng đến sự thành lập Đảng (như báo *Thanh Niên*) hoặc do Đảng tổ chức, chỉ đạo, viết theo quan điểm, đường lối của Đảng. Bối cảnh lịch sử báo chí Việt Nam trước năm 1945, những tờ báo của Tổng Công hội Bắc kỳ, của Mặt trận Việt Minh (như *Việt Nam Độc Lập, Cứu quốc*..) cũng không gọi một cách đơn giản là báo chí của Đảng.

Về khái niệm chính trị: “Chính trị, theo nguyên nghĩa của nó, là những công việc Nhà nước, là phạm vi hoạt động gắn với những quan hệ giai cấp, dân tộc và các nhóm xã hội khác nhau mà hạt nhân của nó là vấn đề giành, giữ và sử dụng quyền lực nhà nước” [4, tr. 11]. Như vậy, cái quan trọng nhất trong chính trị, theo Lênin, là “tổ chức chính quyền nhà nước”, chính trị là sự tham gia của nhân dân vào các công việc của Nhà nước, các định

hướng của Nhà nước, xác định hình thức, nhiệm vụ, nội dung hoạt động của Nhà nước. Tuy nhiên, nói đến chính trị nếu chỉ nói đến giai cấp và nhà nước thì có lẽ là chưa đủ, mặc dù vấn đề giai cấp và nhà nước là hai vấn đề cơ bản nhất của chính trị. Chính trị là quan hệ về lợi ích giữa các giai cấp, các nhóm xã hội, các quốc gia dân tộc. Vì vậy, về thực chất chính trị là quan hệ giữa các giai cấp, các nhóm xã hội, các quốc gia dân tộc.. trong việc phân bổ các giá trị xã hội.

Từ khái niệm chính trị để đi đến khái niệm đời sống chính trị. Ta thấy *đời sống chính trị (political life)* là khái niệm để chỉ “những hoạt động và công việc liên quan đến chính trị quốc gia hay chính trị quốc tế” [5, tr. 183]. Trong khuôn khổ của nghiên cứu này, chúng tôi đánh giá vai trò của báo chí cách mạng với đời sống chính trị Việt Nam, nghĩa là những hoạt động và công việc liên quan đến chính trị Việt Nam 1925-1945.

Vậy báo chí chính trị nói riêng, truyền thông chính trị nói chung có thể tác động đến đời sống chính trị như thế nào? Pippa Noris, một học giả đến từ Đại học Harvard, Hoa Kỳ, cho rằng: “Truyền thông chính trị là một quá trình tương tác liên quan đến việc truyền tải thông tin giữa các chính trị gia, các phương tiện truyền thông và công chúng. Đó là một quá trình hoạt động theo chiều từ trên xuống - từ các tổ chức quản lý xuống tới người dân, theo chiều ngang - giữa các nhà hoạt động chính trị, và chiều từ dưới lên - từ dư luận xã hội tác động đến chính quyền” [6]. (Có thể tham khảo ở Hình 1)

Hình 1: Mô hình về quá trình sản xuất, nội dung và hiệu quả của truyền thông.

Như vậy, theo khung lý thuyết này, để đo tác động của báo chí cách mạng đến đời sống chính trị Việt Nam 1925-1945, chúng tôi có thể đo qua sự tác động của nội dung báo chí đến *nhận thức chính trị, thái độ chính trị và hành vi chính trị* của công chúng như thế nào.

4. Báo chí cách mạng với đời sống chính trị Việt Nam 1925-1945

4.1. Báo chí cách mạng là vũ khí tư tưởng, lý luận của các tổ chức cách mạng Việt Nam

Xuyên suốt lịch sử báo chí cách mạng Việt Nam 1925-1945, ta thấy báo chí luôn là cơ quan ngôn luận của tổ chức cách mạng và đấu tranh mạnh mẽ với những xu hướng tư tưởng đối lập: đấu tranh với các tư tưởng, quan điểm chính trị, chính sách của chủ nghĩa đế quốc

Pháp và bọn tay sai; chống chủ nghĩa quốc gia cải lương, những xu hướng thỏa hiệp, đầu hàng; chống chủ nghĩa torótxkit; những sai lầm tả khuynh và hữu khuynh trong nội bộ Đảng và trong các tổ chức quần chúng cách mạng... Và chính qua đó, đã tuyên truyền cho chủ nghĩa Mác-Lênin, truyền bá tư tưởng cộng sản vào Việt Nam, nâng cao nhận thức chính trị của quần chúng.

Ngay từ số 1 ngày 11 - 2 - 1931, Tạp chí Cộng sản, Tạp chí Lý luận và Chính trị của Trung ương Đảng Đông Dương, đã ghi ở Lời nói đầu rằng: “Mục đích của Đảng chúng ta, kịch liệt công kích những tư tưởng sai lầm, những xu hướng hoạt đầu và biệt phái, để làm cho nền tư tưởng và hành động trong Đảng được nhưt thống” [7].

Chính cuộc đấu tranh tư tưởng, lý luận trên báo chí cách mạng, trong đó có báo chí cách

mạng trong tù những năm 30 của thế kỷ XX đã góp phần quan trọng vào việc xây dựng và củng cố tư tưởng, chính trị cho đảng viên và quần chúng, đồng thời đã làm phân hóa Việt Nam Quốc dân Đảng. Qua những cuộc khẩu chiến, bút chiến, tuyên truyền và thuyết phục của những người cộng sản, một số đảng viên Việt Nam Quốc dân Đảng đã ly khai Đảng, từ chỗ đứng trung lập đã ngã hẳn sang chủ nghĩa Mác và Đảng Cộng sản, trở thành đảng viên Đảng Cộng sản như Trần Huy Liệu, Tưởng Dân Bảo, Trịnh Tam Tinh, Tô Hiệu, Nguyễn Bình, Nguyễn Đức Chính v.v.. Mặc dù quá trình chuyển đổi đó không phải không có những băn khoăn, trăn trở: “phải sống với những mâu thuẫn gay gắt, cái cũ xung đột với cái mới, cái cũ chống lại cái mới một cách bướng bỉnh, dằng dai và cuối cùng cái mới dần dần lấn át cái cũ”, một quá trình “đến với Đảng không phải bằng con đường bình thân mà khúc khuỷu, gập gềnh” [8, tr. 155]. Có người chưa thành đảng viên cộng sản nhưng tư tưởng đã chuyển hẳn sang chủ nghĩa Mác và Đảng Cộng sản trước khi trút hơi thở cuối cùng, như Phạm Tuấn Tài, để lại bản di chúc lịch sử [9, tr. 166].

Cuộc đấu tranh chống torótxkit trên báo chí cách mạng cũng vô cùng căng thẳng và quyết liệt, trở thành một trong những cuộc đấu tranh tư tưởng mạnh mẽ nhất trên báo chí của Đảng. Những người torótxkit đã công bố tuyên ngôn, viết sách, báo chống Đảng Cộng sản và Quốc tế Cộng sản trên tất cả các vấn đề chiến lược và chỉ đạo chiến lược, sách lược cách mạng, đến các chủ trương hoạt động cụ thể. Báo của torótxkit, tiêu biểu như *La Lutte* đã công khai chống Mặt trận Dân chủ Đông Dương, chống Đảng Cộng sản Đông Dương và Quốc tế Cộng sản, tuyên truyền cho lý luận cực đoan giả cách mạng của Torótxki và cổ động cho những cuộc đấu tranh giai cấp phiêu lưu, mù quáng.

Tạp chí Cộng sản, *Tạp chí Liên Chấp* ủy địa phương Nam Đông Dương, đã có bài phê phán chủ nghĩa Torótxkit một cách hệ thống lần đầu tiên trên một *Tạp chí Lý luận* của Đảng từ năm 1933, “Gỡ mặt nạ chủ nghĩa torótxkit” của tác giả Hà Nội (Trần Văn Giàu). Bước vào thời kỳ Mặt trận Dân chủ, tờ báo đầu tiên tấn công torótxkit ở Nam Kỳ là *L’Avant garde*, ở Bắc Kỳ là *Hà Thành thời báo*. Phê phán cơ bản và toàn diện nhất đối torótxkit phải kể đến báo *Dân Chúng*, mà như chúng tôi đã thống kê được, đã có ít nhất 41 bài viết trên báo này trong hai năm 1938-1939 tranh luận trực tiếp và đấu tranh với học thuyết này, tiêu biểu là chùm bài “Torótxkit đối với tự do, hòa bình, cơm áo” (*Dân Chúng*, số 25, 26, 27 ngày 15, 19, 20-10-1938). Những tiếng nói đấu tranh mạnh mẽ như vậy đã giúp Đảng giữ vững lập trường, quan điểm của mình, tác động và định hướng dư luận xã hội, giúp quần chúng nhân dân hiểu thêm về đường lối của Đảng Cộng sản Đông Dương, cũng như tẩy chay với những tư tưởng phản động, sai lầm. Dĩ nhiên, cách nhìn nhận của Đảng hay báo chí của Đảng cũng có những lúc cực đoan, khi gọi những người torótxkit là “tay sai cho thực dân Pháp”, “mật thám cho phát xít Nhật” và đồng nhất họ đứng về phe phát xít: “Thật quả như lời Xtalin đã nói từ lâu bọn torótxkit không còn là đại biểu cho một xu hướng chính trị trong giai cấp thợ thuyền nữa. Chúng chỉ còn là một bọn khiêu khích hèn hạ, ăn tiền của phát xít, vì quyền lợi của tư bản tài chính mà làm hại phong trào thợ thuyền” [10].

Những cuộc đấu tranh chính trị-tư tưởng sôi động như vậy trên diễn đàn báo chí cách mạng Việt Nam đã làm phong phú thêm đời sống chính trị lúc bấy giờ, làm cho chủ nghĩa cộng sản thâm nhập sâu thêm vào quần chúng, và làm chính quyền sợ hãi. Ngày 26/9/1939, chính phủ Pháp đã ban hành sắc lệnh tổng

quát, nghiêm cấm trong toàn đế quốc: cấm tuyên truyền những khẩu hiệu của Đế Tam Quốc tế; Đảng Cộng sản, các hội, đoàn, nhóm có quan hệ với Đảng Cộng sản, dù là đảng viên hay không đảng viên, nhưng hoạt động theo Đế Tam Quốc tế, đều bị giải tán; cấm ngặt việc đăng báo, lưu hành, phân phối, bày bán, lưu trữ những văn bản xuất bản định kỳ và không định kỳ tuyên truyền các khẩu hiệu của Đế Tam Quốc tế và những cơ quan có dính líu đến đế tam...

Dĩ nhiên, quá trình truyền bá tư tưởng của Đảng cũng không hề đơn giản. Ban đầu, không phải tất cả nhân dân đều hiểu những thuật ngữ và khái niệm cộng sản, và không phải báo chí của Đảng không có những sai lầm: “Trong khi chúng ta chủ trương làm cuộc cách mạng dân tộc dân chủ, nhưng trên báo chí của chúng ta hồi ấy, đứng trên cương vị Đảng hay trên cương vị Mặt trận, đều chỉ nói đến giai cấp, mà không nói đến dân tộc mặc dầu vấn đề dân tộc cũng nằm trong vấn đề giai cấp. Không phối hợp tinh thần yêu nước chân chính với chủ nghĩa vô sản quốc tế. Những tiếng “Đồng bào”, “Tổ quốc” không từng có trên các báo chí, trong cuộc nói chuyện hay trong truyền đơn” [11, tr. 200].

4.2. Báo chí cách mạng nâng cao lòng yêu nước, nhận thức chính trị của quần chúng

GS.TS. Đỗ Quang Hưng khi nói về vị trí, vai trò của báo chí trước năm 1945 trên phương diện chính trị-xã hội đã khái quát: “Dòng báo đối lập (triệt để hay ôn hòa) dĩ nhiên hoạt động không dễ dàng, nhưng ảnh hưởng tích cực của nó đối với tình cảm cộng đồng, tinh thần dân tộc là điều khẳng định” [12, tr. 228]. TS. Huỳnh Văn Tông khi đánh giá về vai trò của báo chí thời kỳ 1930-1945, “trên lĩnh vực chính trị”, cũng nhận xét: “Chính báo chí đã tạo ra được một tinh thần

quốc gia dân tộc, nhất là trong giới thanh niên yêu nước từ nay có được một ý thức hệ chính trị mới: chủ nghĩa Marx. Từ đó báo chí đưa ra được những phong trào đấu tranh chống thực dân và giải phóng dân tộc.” [13, tr. 352].

Phải nói ngay rằng, không phải đến khi xuất hiện báo chí cách mạng mới thúc đẩy lòng yêu nước của nhân dân, tạo nên một tinh thần quốc gia dân tộc, bởi trước đó, trên các báo chí đối lập, khuynh tả như *Tiếng Dân*, *La Cloche fêlée*, *L’Annam*, *Le Nhà Quê*, *Le Jeune Annam*... tiếng nói đấu tranh chống chính quyền thực dân, kêu gọi quần chúng đấu tranh đã nổi lên mạnh mẽ. Nhưng với báo chí cách mạng thì việc thức tỉnh quần chúng nhân dân, nâng cao lòng yêu nước của những người dân Việt đã được đẩy lên ở một tầng nấc mới, khi có một hệ tư tưởng rõ ràng, một con đường giải phóng dân tộc đã được mở ra: hệ tư tưởng Mác- Lênin và con đường cách mạng vô sản. Sự tác động của báo chí cách mạng đối với nhận thức chính trị của người dân, về vị trí của giai cấp vô sản, và tầm quan trọng của sự phát triển ý thức trở thành một người cộng sản đã được thể hiện rõ qua cảm tưởng của một người công nhân đăng trên báo *Lao động*, một tờ báo do Tổng Công hội Bắc Kỳ xuất bản năm 1929:

“May mắn thay, đã có những tờ báo như Lao động, Mỏ than, Tia sáng, Lá cờ cộng sản v.v.. tất cả các cơ quan này đều phục vụ cho lợi ích của anh chị em giai cấp vô sản. Vì vậy anh chị em chúng tôi đã thực sự có người chỉ đường... Tôi dám chắc rằng nhờ những tờ báo này, anh chị em chúng tôi đã được thức tỉnh và trở nên giác ngộ để gắn kết với nhau, tạo nên sức mạnh để đấu tranh chống lại chủ nghĩa tư bản.

Tôi cảm thấy như chính những tờ báo này đã mang lại cho chúng tôi sự sống, như thể tôi đang là một bệnh nhân với căn bệnh tim phổi đe dọa mạng sống của mình, nhưng một thầy

thuốc đã tìm ra phương thuốc để ra khỏi nguy hiểm. Tôi không thể tả được niềm hạnh phúc của mình. Có thể những tờ báo này sẽ sống mãi mãi” [14].

Như vậy, sự tác động của báo chí đối với nhận thức của người dân, từ đó định hướng cho con đường đi của họ đã thực sự rõ ràng. Họ đã tìm thấy ở đó ánh sáng của sự chỉ đường, của sự thức tỉnh và giác ngộ để gắn kết nhau, tạo nên sức mạnh để tranh đấu.

Quay trở lại với khái niệm *đời sống chính trị* - “những hoạt động và công việc liên quan đến chính trị quốc gia hay chính trị quốc tế”,

thì có thể nói, chưa bao giờ và trên dòng báo nào ở Việt Nam trước đó, bàn nhiều đến chính trị, đến những vấn đề quốc gia và quốc tế như báo chí cách mạng Việt Nam giai đoạn 1925-1945. Chúng tôi đã khảo cứu một số tờ báo cách mạng tiêu biểu là *Dân Chúng* (1938-1939), *Cờ Giải Phóng* (1942-1945) và *Việt Nam Độc Lập* (1941-1945) xung quanh những bài viết về quan hệ giữa các tầng lớp xã hội khác nhau, mối quan hệ giữa các giai cấp với chính quyền, vấn đề về đảng chính trị, về quan hệ dân tộc và quan hệ quốc tế. Số liệu thống kê và xử lý được cho thấy như sau:

Nội dung lượng	Số	Dân Chúng	Cờ Giải Phóng	Việt Nam Độc Lập
Vấn đề của các tầng lớp xã hội: đòi hỏi đối với chính phủ, đặc biệt là đấu tranh nghị trường		113 bài	13 bài	59 bài
Vấn đề của các giai cấp- từng giai cấp đòi hỏi lợi ích của bản thân giai cấp mình		113 bài	12 bài	0 bài
Vấn đề đấu tranh dân tộc nói chung: đòi lợi ích chung cho dân tộc, giải phóng dân tộc		37 bài	23 bài	60 bài
Các vấn đề về nội bộ Đảng Cộng sản		22 bài	34 bài	0 bài
Các vấn đề ngoài Đảng Cộng sản- đấu tranh đảng phái		44 bài	8 bài	0 bài
Các vấn đề quốc tế- thông tin quốc tế		91 lần đề cập (nhóm tin)	47 lần đề cập (nhóm tin)	106 lần đề cập (nhóm tin)

Bảng số liệu trên cho thấy báo chí cách mạng đã tích cực bàn luận đến các vấn đề chính trị, những vấn đề liên quan đến giành, giữ và sử dụng quyền lực Nhà nước, phản ánh tâm tư, nguyện vọng của quần chúng nhân dân đối với chính quyền (đặc biệt trong thời kỳ Mặt trận Dân chủ với báo *Dân Chúng* và những vấn đề đấu tranh nghị trường). Rất thú vị là báo *Việt Nam Độc Lập* đã không hề đề cập đến vấn đề giai cấp và đấu tranh giai cấp mà chỉ tập trung vào vấn đề đấu tranh đòi quyền lợi chung cho cả dân tộc, tiến tới giải

phóng dân tộc. Trong khi đó, *Cờ Giải Phóng* lại đặc biệt quan tâm đến vấn đề nội bộ Đảng Cộng sản, xây dựng và phát triển Đảng, nhưng lại không chú trọng đến vấn đề đấu tranh với các đảng phái khác, điều mà *Dân Chúng* quyết liệt theo đuổi (chủ yếu là đấu tranh chống torótxkit: 41/44 bài). Qua việc thống kê số lượng bài viết về các vấn đề chính trị trên một số tờ báo cách mạng tiêu biểu *Dân Chúng*, *Cờ Giải Phóng* và *Việt Nam Độc Lập*, ta thấy mật độ xuất hiện dày đặc nội dung chính trị trên các tờ báo này. Nhìn một cách tổng thể báo chí

cách mạng Việt Nam 1925-1945, ngoài việc thúc đẩy mạnh mẽ lòng yêu nước của nhân dân, báo chí cách mạng còn rất thành công trong việc nâng cao nhận thức của quần chúng về Đảng, về Nhà nước, về các tổ chức chính trị - xã hội...

Trước hết nói về Đảng, ngay từ năm 1926, báo *Thanh Niên* đã khuyến khích đồng bào đi theo “cái đảng duy nhất kiên quyết trong hành động, đó là đảng cộng sản” và đảng cách mệnh chân chính phải bao gồm những đảng viên mẫu mực, đồng thời báo cũng nêu 12 điều kiện của một đảng viên mẫu mực như thế nào. Báo chí cách mạng cũng thường xuyên nói về Đảng Cộng sản Đông Dương là linh hồn của cách mạng giải phóng dân tộc, đồng thời chỉ ra những vấn đề trong nội bộ của Đảng, những sai lầm khuyết điểm đang tồn tại Đảng cần phải chỉnh đốn để phát triển.

Đồng thời, báo chí cách mạng cũng nói về vấn đề nhà nước và quyền lực, thông qua việc đăng lên những mong mỏi của quần chúng đối với các dân biểu, những đòi hỏi đối với việc cải cách chế độ tuyển cử, những vấn đề về đấu tranh nghị trường, như một bài viết “Các dân biểu, dân chúng đang mong mỏi ở các ông” trên mục *Độc giả diễn đàn* của báo *Dân Chúng*: “Dân chúng chỉ muốn nhà cầm quyền hiểu thấu bao nhiêu cảnh đói nghèo, nỗi đau đọa nó dày vò họ tận xương tủy. Dân chúng chỉ mong chánh phủ cho họ tự do bày tỏ những điều mong mỏi của họ, tự do bình vực họ. Dân chỉ hy vọng sống được một cuộc đời dễ thở hơn, một cuộc đời có tính cách của con người đôi chút” [15]. Điều đặc biệt, ngay khi giành được chính quyền và bắt tay vào việc xây dựng một chính quyền cách mạng, trên báo *Cờ Giải Phóng* đã nói về một căn bệnh mới - “quan cách mạng” và đòi hỏi “Hãy hạ các ông quan cách mạng ấy xuống” như tiêu đề của bài báo: “Quan cách mạng! Bây giờ lại có quan cách

mạng mới lạ chứ! Thế mà có đấy. Những người tận tụy hy sinh cho quốc gia dân tộc, ra làm đại biểu cho dân chúng cũng nhiều. Nhưng bên cạnh họ, còn có những ông “quan cách mạng” nữa!” [16]. Đây cũng là một vấn đề mới mẻ trong đời sống chính trị Việt Nam, trước và sau khi giành được chính quyền, và vẫn là một căn bệnh tồn tại dai dẳng đến hôm nay.

Báo chí cách mạng cũng tuyên truyền về các tổ chức chính trị-xã hội, như tuyên truyền về Mặt trận Dân chủ Đông Dương một cách rộng rãi trong thời kỳ 1936-1939, về Mặt trận Việt Minh 1941-1945, về các tổ chức Công hội, Hội Nông dân, Hội Cứu quốc, Hội Phụ nữ v.v.. và đưa những khái niệm đó vào trong quần chúng. Có thể nói, chính trong báo chí cách mạng 1925-1945 là nơi đã nảy sinh nhiều danh từ, khái niệm chính trị xã hội mới lạ: *đồng bào, đồng chí, Tổ quốc, dân chúng, Đảng, Nghiệp đoàn, Hội đoàn biểu tình, bãi công, công nhân, lao động, cộng sản v.v..* Phải nói rằng để đưa được những khái niệm mới mẻ đó vào đời sống chính trị cũng không phải hoàn toàn đơn giản. Trong nhiều năm, các bài viết về chủ nghĩa cộng sản phải giải thích những từ ngữ mới và khó. Từ *Búa liềm*, cơ quan ngôn luận của Đông Dương Cộng sản Đảng, xuất bản năm 1929, đã giải thích vấn đề này bằng cách chú thích các bài báo. Một mục có tên là “Nghĩa của những từ khó hiểu” đã giải thích các khái niệm chủ yếu của chủ nghĩa cộng sản. Một nhận xét của Mc Hale là khá hợp lý: “Giai đoạn đầu, các nhà cộng sản Việt Nam đã phải vật lộn với vốn từ thuật ngữ phương Tây” [17, tr. 114]. Tuy còn khó khăn, nhưng chính những hoạt động của báo chí cách mạng đã đưa các thuật ngữ chính trị mới mẻ vào đời sống, góp phần nâng cao lòng yêu nước và nhận thức chính trị của quần chúng nhân dân.

4.3. Báo chí cách mạng phát động các phong trào chính trị

Nhìn lại đời sống chính trị ở Việt Nam trước năm 1945, có thể thấy dấu ấn đậm nét của báo chí cách mạng trong việc tuyên truyền, cổ động và tổ chức các phong trào chính trị. Ở đây, trong khuôn khổ của bài nghiên cứu, chỉ xin nêu một số trường hợp cụ thể: sự tác động của báo chí cách mạng đối với một số sự kiện tiêu biểu trong đời sống chính trị Việt Nam 1925-1945: phong trào Xô viết Nghệ Tĩnh 1930-1931, Mặt trận Dân chủ 1936-1939 và Cách mạng Tháng Tám 1945.

Đánh giá vai trò và sự ảnh hưởng của báo chí cách mạng với phong trào Xô viết Nghệ Tĩnh 1930-1931, cũng tức là đánh giá và nhìn nhận về vai trò của Nguyễn Phong Sắc đối với phong trào cũng như những tờ báo của Xứ ủy Trung Kỳ do ông sáng lập. Dưới sự lãnh đạo của Nguyễn Phong Sắc, tháng 7-1929 báo *Bôn-sê-vích*, cơ quan của Xứ ủy Trung Kỳ, đã ra đời. Báo *Bôn-sê-vích* đã in Tuyên ngôn Đông Dương Cộng sản Đảng cùng những chủ trương, sách lược, hướng dẫn quần chúng, tập hợp chính trị. Nguyễn Phong Sắc cũng cho xuất bản báo *Công hội* vào tháng 8-1929 nhằm tuyên truyền cho việc thành lập Công hội đỏ ở Nghệ An và định hướng cho những hoạt động đấu tranh của công nhân; xuất bản báo *Công nông binh* vào tháng 10-1929, chuẩn bị cho sự liên minh các lực lượng cách mạng công-nông-binh trong cao trào Xô Viết Nghệ Tĩnh và các giai đoạn cách mạng sau này; xuất bản báo *Xích Sinh* vào cuối tháng 11-1929 để giúp Chi bộ Sinh hội Đỏ nhanh chóng phát triển lực lượng và hoạt động có hiệu quả.

Với kinh nghiệm làm báo dày dặn, Nguyễn Phong Sắc đã chỉ đạo hoạt động báo chí trong việc gây dựng và phát triển phong trào Xô Viết Nghệ Tĩnh. Cuộc biểu tình ngày 1-5-1930 đã

diễn ra theo đúng kế hoạch, nhưng đã có nhiều tổn thất do cuộc đọ sức không cân xứng. Ngay đêm hôm đó, Nguyễn Phong Sắc đã thức trắng đêm để viết bài và đăng trên *Người Lao Khổ*, cơ quan ngôn luận đầu tiên của Xứ ủy Trung Kỳ, được ra đời cùng sự mở đầu cho cuộc đấu tranh trong cao trào 1930-1931. Lời kêu gọi của ông đối với công, nông các tỉnh, thành trong cả nước đối với cuộc đấu tranh của công, nông Nghệ Tĩnh đã có sức mạnh hiệu triệu mạnh mẽ: “Cuộc tuần hành thị uy ở Bến Thủy. Gương đấu tranh! Gương hy sinh! Để quốc chủ nghĩa Pháp vô cớ giết anh em, chị em lao khổ! Anh em! Chị em! Đoàn kết lại! Cự lực phản kháng đế quốc chủ nghĩa Pháp giết người!” [18]. Với ngòi bút sắc sảo, đanh thép, với văn phong sáng sủa, hùng hồn, Nguyễn Phong Sắc đã vạch mặt tội ác kẻ thù tàn sát đẫm máu những người yêu nước Vinh-Bến Thủy. “Những bài báo của đồng chí Nguyễn Phong Sắc viết đã vượt qua không gian lan toả đến các tỉnh bạn làm rung động đến trái tim hàng triệu người lao khổ ở các địa phương trong cả nước. Nhờ các bài báo, đồng chí Nguyễn Phong Sắc đã truyền đạt tinh thần và không khí đấu tranh sôi sục từ Nghệ Tĩnh đi khắp nơi, mở đầu cho những đợt gọi, ủng hộ XVNT trong cả nước và trên trường Quốc tế, thông qua các bài kêu gọi của lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc. Nhờ vậy, qua báo chí, Nguyễn Phong Sắc viết đã góp phần thổi bùng lên ngọn lửa đấu tranh trong thời kỳ mới” [19]. Dù có những đau đớn, những mất mát trong cuộc đấu tranh, nhưng bài học của Nguyễn Phong Sắc, của Xô viết Nghệ Tĩnh về sử dụng báo chí trong phát động phong trào cách mạng của quần chúng vẫn luôn là một kinh nghiệm quý báu đối với Đảng.

Trong thời kỳ 1936-1939, báo chí đã cổ động quần chúng tham gia các cuộc đấu tranh, với những sự kiện tiêu biểu như:

- *Cuộc vận động Đại hội Đông Dương* tháng 9-1936. Phong trào mở đầu và phát triển trước hết ở Nam Kỳ, sau lan ra khắp Đông Dương. *Hồn trẻ tập mới* đã kịp thời hưởng ứng một cách say sưa, kịp thời nhất. *Le Travail* và *Tân xã hội* hăng hái cổ động.

- “Đón” Gôđa và Brêviê đưa ra kiến nghị. Tháng 1-1937, Chính phủ Pháp cử Gô đa sang điều tra tình hình và Brêviê nhậm chức Toàn quyền Đông Dương, Đảng Cộng sản Đông Dương đã tổ chức, huy động, hướng dẫn quần chúng mang khẩu hiệu, nguyện vọng, đến nơi tập trung và đi có trật tự đến gặp Gôđa. Báo chí cách mạng đã hướng dẫn quần chúng tổ chức và làm kiến nghị đưa lên Toàn quyền và phản ánh tin tức về khí thế sôi nổi của quần chúng trong cả nước.

- *Bầu cử và đấu tranh nghị trường*: Đây là một trong những hoạt động sôi nổi nhất của báo chí cách mạng trong thời kỳ Mặt trận Dân chủ, trên một loạt báo *Le Travail, Tin tức, Sông Hương tục bản, Le Peuple, Dân Chúng...* đề vận động quần chúng bầu những đại biểu của Mặt trận Dân chủ vào Viện Dân biểu ở cả ba kỳ, trong đó hai nhóm trụ cột là *Tin tức* ở Bắc Kỳ và *Dân Chúng* ở Nam Kỳ, hai nhóm cộng sản công khai.

Tiếp theo đó, trong công cuộc vận động quần chúng nhân dân vào trong một mặt trận thống nhất, có tổ chức dưới sự lãnh đạo của Đảng, chuẩn bị lực lượng cho Tổng khởi nghĩa tháng Tám: “những tờ báo của Đảng và của các đoàn thể khác trong Mặt trận như: *Cờ Giải Phóng, Cứu Quốc, Việt Nam Độc Lập, Đuối giặc nước, Giải phóng* v.v.. đã trở nên những bạn đường thân mến của đồng bào” [20].

Tóm lại, có thể nói rằng, báo chí cách mạng giai đoạn 1925-1945 đã làm tốt nhiệm vụ tuyên truyền, cổ động và tổ chức quần chúng, góp phần đắc lực vào phong trào cách

mạng, đưa cuộc đấu tranh lâu dài, bền bỉ 15 năm dưới sự lãnh đạo của Đảng, 20 năm kể từ khi ra đời của báo chí cách mạng Việt Nam, đến hồi thắng lợi, lập nên nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa. Nhìn lại vai trò của báo chí cách mạng đối với đời sống chính trị Việt Nam 1925-1945 vẫn là những bài học kinh nghiệm cho chúng ta trong việc xử lý mối quan hệ báo chí-chính trị hiện nay: báo chí vừa là người tuyên truyền tập thể, cổ động tập thể và tổ chức tập thể, đồng thời báo chí phải là diễn đàn tin cậy của nhân dân; báo chí có thể là vũ khí lý luận-tư tưởng của các tổ chức cách mạng, đấu tranh chống lại những thế lực thù địch; giáo dục lòng yêu nước và nâng cao nhận thức của quần chúng qua việc phản ánh những vấn đề trong đời sống chính trị Việt Nam, cũng là diễn đàn cho những cuộc vận động dân chủ.

Tài liệu tham khảo

- [1] Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh, 80 năm báo chí cách mạng Việt Nam, những bài học lịch sử và định hướng phát triển, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2005.
- [2] Nguyễn Thành, Báo chí cách mạng Việt Nam 1925-1945, NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội, 1984.
- [3] Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh, 80 năm báo chí cách mạng Việt Nam, những bài học lịch sử và định hướng phát triển, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2005.
- [4] Tập bài giảng Chính trị học, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 1999. Xem: Bách khoa Triết học, Nxb Tiến bộ, Mátxcova, 1983, 507 (tiếng Nga).
- [5] P.H. Collin, Dictionary of Politics and Government, Bloomsbury Publishing Plc, London, 2004.
- [6] Pippa Noris, Political Communications, Encyclopedia of the Social Sciences, ngày 16-2-2004.
- [7] Tạp chí Cộng sản, số 1, ngày 11-2-1931.
- [8] Hồi ký Trần Huy Liệu, NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội, 1991.

- [9] Hồi ký Trần Huy Liệu, NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội, 1991.
- [10] Báo Cờ Giải Phóng, số 23, ngày 7-10-1945.
- [11] Hồi ký Trần Huy Liệu, NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội, 1991.
- [12] Đỗ Quang Hưng, Lịch sử báo chí Việt Nam 1865-1945, NXB Đại học Quốc gia, Hà Nội, 2001.
- [13] Huỳnh Văn Tông, Báo chí Việt Nam từ khởi thủy đến năm 1945, NXB Thành Phố Hồ Chí Minh, 2000.
- [14] Một người công nhân Hà Nội, Ý kiến chung: nói về tình thế lao động, Báo Lao động, số 4, ngày 1-11-1929.
- [15] Báo Dân Chúng, số 10, ngày 24-8-1938.
- [16] Báo Cờ Giải Phóng, số 17, ngày 17-9-1945.
- [17] S.F. Mc Hale, Print and Power: Confucianism, Communism, and Buddhism in the Making of Modern Vietnam, University of Hawai'i Press, Honolulu, 2004.
- [18] Báo Người Lao Khổ, số 2, ngày 2-5-1930.
- [19] Trương Quế Phương: “Nguyễn Phong Sắc - Một nhà lãnh đạo tài ba, nhà báo cách mạng tiên phong trong phong trào Xô Viết Nghệ Tĩnh”. <http://btxvnt.org.vn>.
- [20] Báo Cờ Giải Phóng, số 10, ngày 28-1-1945.

The Role of Revolutionary Press in Vietnam's Political Life in 1925-1945 Stage

Nguyễn Thị Thúy Hằng

*VNU University of Social Sciences and Humanities,
336 Nguyễn Trãi Road, Thanh Xuân Dist., Hanoi, Vietnam*

Abstract: In the 1925-1945 stage, the Vietnamese press had a diverse and tremendous development, especially the revolutionary press, the press line which was closely associated with the struggle against colonialism and the demand for independence and freedom for Vietnam. Even though, there are a lot of the research works of scholars on the formation, development and content as well as the contributions of the revolutionary press, there is yet to be any concrete assessment of the role of the revolutionary press in Vietnam's political life in this stage. This article, therefore, has studied the most typical revolutionary newspapers in the 1925-1945 stage and tried to distinguish the revolutionary press from the press of the Communist Party of Vietnam. The article has also analyzed that the revolutionary press is an ideological and theoretical weapon of the Vietnam revolutionary organizations, which educated patriotism and raised the political awareness of the masses and at the same time, and developed, consolidated and organized the revolutionary movements of Vietnam.

Keywords: Revolutionary press; political life.